

سرائیکی شاعری وچ انسان دوستی نال سونہ

ڈاکٹر محمد صابر شفیق

اسسٹنٹ پروفیسر سرائیکی گورنمنٹ مخدوم

شمس الدین گیلانی ایسوسی ایٹ کالج اوچ شریف

کلید عمر

اسسٹنٹ پروفیسر گورنمنٹ ایسوسی ایٹ کالج ترنڈہ محمد پناہ

ڈاکٹر محمد کاشف ڈوگر

اسلامیہ یونورسٹی آف بہاولپور

Abstract

This paper examines the philosophical and ethical foundations of humanism (insān-dostī) as derived from divine creation, religious teachings, and moral accountability. It contends that the primary purpose of human existence is the cultivation of love, compassion, and harmonious social relations, as prescribed by divine commandments emphasizing worship, obedience, and mutual care among human beings. Despite variations in religious interpretations, cultural practices, and doctrinal frameworks, the study argues that all religious traditions converge on the principle of humanism as their fundamental ethical core, particularly in relation to social responsibility and accountability in the hereafter.

Furthermore, the paper explores the role of literary expression—especially Siraiki poetry—in articulating, preserving, and promoting humanistic values across different historical phases, including religious, mystical, and modern literary traditions. The study concludes that humanism constitutes the central thematic axis of Siraiki poetic discourse and remains essential for spiritual fulfillment, ethical conduct, and social cohesion.

Keywords:

Humanism (Insān-Dostī), Siraiki Poetry, Siraiki Literature, Ethical Values, Mysticism, Social Harmony.

اللہ سئیں این دنیا کون محض این واسطے تخلیق کیتے جو کہیں کون میڈے ہونون دا ادراک تے شعور ہووے۔ ایندے پاروں اوں سبھ توں پہلے ہک ایجھے انسان کون اپنے نور اچوں تخلیق کیتا حیندے نال اونکوں پیار، سنگت یادوستی دا خیال آیا۔ این سلسلے کون جاری رکھن کیتے ولا اونوں ہک انسانی نسل دے اجراء دا فیصلہ کیتا۔ فرشتیاں کون حکم ڈے کر ایں بھاپائی مٹی تے ہوا دا ہک جٹہ بنوایا تے ول اُنوندے وچ پھوک مار تے روح داخل کر ڈتی۔ نسل انسانی ودھ پھل پئی تان ول اللہ سئیں حیاتی گزارن دا جیرھا ہتھ ڈس کیتا۔ اللہ سئیں دی تعلیمات دا عرق ایہو ہا جو میڈی عبادت تے اطاعت کرو تے آپس وچ چاہ چہاوت نال رہو۔

درحقیقت ایہو جذبہ رویہ تے وطیرہ ہی اصل اچ انسان دوستی ہے۔ انساناں دے بہوں سارے گروہ ایجھے وی ہن جنہاں اللہ سئیں دی پیروی کون اپنے اپنے مزاج رواج تے سماج موجب بنایا ہوئے۔ انہاں گروہاں اپنی اپنی دلچسپی تے مفادات دے تابع کجھ نظریات گھڑ گھن جنہاں داعر ف عام اچ فرقے یا مذہب دا مُندھلہ نکتہ انسان دوستی ہی ہے۔ ہر طبقہ فکر دا بنیادی اتفاق ہر حال ہے جو انسان دے مرن دے بعد اُنوندا حساب کتاب جزا سزا اُنوندے چنگے مندے اعمال دے مطابق ہوسے ہیں سانگوں کجھ عاق تے عالم لوکاں اپنی آخری کامیابی کون دنیاوی حیات اچ انساناں دے انساناں نال چنگے تعلقات کون قرار ڈتے۔ گویا انسان دوستی ہی ہر انسان دے دلی سکون تے رضائے الہی دا ذریعہ بنڈی ہے۔ اے گالھ دی جگ مشہور ہے جو اللہ سئیں چاہے تان آخرت اچ اپنے تے انسان وچکار معاملات دی کوتاہی کون در گزر کر ڈیسے ہر حقوق العباد دی بخشش اصلوں کائیناں تھیسے جئے تئیں مذکورہ انسان راضی نہ تھیسے۔ گویا آخری کامیابی وی ساڈی انسان دوستی نال مشروط کر ڈتی گی ہے۔ انسان دی فلاح ورفاع کیتے اللہ سئیں اسمانی کتاباں دا

نزول فرمائے جہرے ہر انسان کو بھلائی دا رستہ ڈکھیندن۔ پر گجھ انسان وی ایجھے ہن جنہاں دا منظوم کلام انساناں وچ کامیاب جیوں کامیاب وسیب تے کامیاب نظام حیات دا تعین کریندن۔ این منظوم کلام دا آغاز وارتقاء تے رواج ویلے دے نال نال ستریندا لکھیندا سٹیندا تے سٹویندا رہ گئے۔

ہر وسیب ہر علاقے تے ہر نظریے دے پیروکاراں انسان دوستی دے موضوع تے نظم نگاری تے قلم کاری کیتی اے۔ انہاں لسانی گروہاں وچ سرائیکی زبان وی ہک ایجھی زبان ہے جیندے وچ شاعراں انسان دوستی دے وچاریاں کون سوچھل کیتے۔ قدیم سرائیکی شاعری دی بنیاد ہی انسان دوستی دے آیرے تے اُسریل ہے او بھانویں منڈھلے دَور دی مذہبی شاعری ہووے بھانویں وچلے عہد دی صوفیانہ شاعری، بھانویں عہد فرید ہووے تے بھانویں چھیکڑی تے اچوکے زمانے دی شاعری ہر عہد دا مرکزی مدعا تے بیان انسان دوستی دے اظہار یے کنوں ہٹ تے پیا کجھ وی کائینی۔

جیکر ایہیں اسان عہد موجود دی جدید شاعری ڈوجھات ماروں تاں ہر فنکار ہر شاعر آپنے آپنے نکتہ نظر تے علمی ادبی شعور موجب انسان دوستی دا ہوکا ڈیندا کھڑے۔ عمومی طور تے جدید سرائیکی شاعری دا پھپوڑ خرم بہاول پوری، غلام نبی غلام، فیض محمد دلچسپ، جانباز جتوئی، غلام حیدر خان جتوئی جہے شعرا کنوں شروع تھئے۔ خرم بہاول پوری کون جدید شاعری دے منڈھلے شعرا اچ شمار کیتا ویندے۔ انہاں انسان دوستی دی جیڑھی اقدار آپنی شاعری اچ بیان کتے اوکتھائیں ساڈے وسیب تے رہن دیاں اقدار اچ وی شامل ہن۔ این بارے انہاں دا کلام ڈیکھو جو

وے	پُنا	جلدی	واگ	ولا
تے	کھلدا	بسد	ہیں	آ
رم	جھم	لانی	بھوہر	لتھڑی
ٹھڈی		ٹھڈی		وا
توں	بن	سیج	کون	تاوے
تے	لُکن	تتی	ٹھڈے	سا
				(۱)

خرم اپنے کلام راہیں انسان دوستی دا ہک ایجھا معیار قائم کیتے جہڑھے سرائیکی وسیب کیتے مشعل راہ ہے۔

توں	بن	سیج	تتی	کون	تاوے
جنڈی	بے	وس	وس	نہ	رول
ہر	دم	وس	پیا	ساڈے	کول
جند	پیار	جیویں	عمرا	ساری	
توڑیں	اصلوں	پول	نہ	بول(۲)	

غلام حیدر خان یتیم جتوئی دی شاعری دا موضوع ہی انسان دوستی تے انسان نال وابستہ مسائل ہن۔ یتیم اپنے وسیبے اچ امن تے خیر دا امیدوار ہے ہیں پاروں او اپنے وسیبے واسیاں نال وڈی چاہ چہاوت رکھیندے۔ انوندا کلام ڈیکھو جو

لاغرض	دلبر	نہ	کر	کریرے
لئے	حُسن	تیڈے	وچ	پاندے
توڑیں	اساکوں	جھنڑکاں	جو	ڈیسو
آکھیں	رقیبیاں	دے	چھمکاں	مریسے
متھڑے	نہ	لائیسو	ڈر	کریسو
مَر	در	تے	وہیسوں	تھی
			تھی	فقیرے(۳)

غلام بنی غلام ویویں صدی دی شروعات دے شاعر ہن۔ انہاں دیاں خرم بہاول پوری نال اکثر مجلساں تھیندیاں رہندیاں ہن۔ قاضی محمد امین انصاری تے غلام بنی غلام جدید سرائیکی شاعری دے آگوان تے خرم بہاول پوری دے ہم

عصر بن۔ انہاں سرانیکی شاعری کون جدت دی راہ دا سنجاپو بنایا۔ انہاں دا کلام ڈیکھو جو انسان دوستی دے معیارات قائم کریندا نظر آندے۔

کئی	گول	بہا	نہ	مل	ماہی
ہم	مونجھی	ماندی	دل	ماہی	
یاد	آندن	گزرے	ویلے	نی	
بن	میلے	شام	سویلے	نی	
نہ	یاد	کیتو	ہک	تل	ماہی
گل	پنے	گئی	یار	جدائی	بے
پہوں	یاد	سجن	دی	آئی	بے
تھی	آکھیاں	وچ	جھلم	ماہی (۴)	

غلام رسول جانباز جتونی اوچوی جدید شاعری دا دولا گنیا ویندے۔ انہاں نظم راہیں وسیب اچ انسان دوستی دی سنجان دا معیار قائم کیتے نالوال انسان وسیب دیاں ضروریات کون شاعری راہیں دنیاکون حب الوطنی تے حب الانسانی دا درس ڈتے۔ انہاں دا کلام ذہنی بیداری تے عصری شعور دا نمائندہ گنیا ونج سگیندے۔ انہاں اپنے کلام اچ نوجوان کون دوستی نبھانوں تے وفا کرن دا عملی نمونہ بنا ڈکھائے۔ انہاں دا کلام ڈیکھو جو

تون	اچڑیاں	کون	جگ	وچ	وسانویں	ہا	سوہنا
تے	رل	نال	سب	دے	نبھانویں	ہا	سوہنا
تون	جانباز	دل	دیاں	پُچانویں	ہا	سوہنا	
سٹی	قوم	اپنی	جگنویں	ہا	سوہنا		
تے	غفلت	دیاں	نندراں	ونجانویں	ہا	سوہنا	
اٹھی	جاگ	جگ	کون	جگنویں	ہا	سوہنا (۵)	

عطامحمد دلشاد کلانچوی سرانیکی شاعری دا مجتد تے محکم مصلح شاعر بن۔ انسان دی اصل روح اے بے جو بندے کون انوندے چچ تے کچج سوڈھا قبول کر گھدا ونجے۔ انوندے احترام دا خیال رکھیا ونجے تے انوندی ہاں اچ ہاں ملا تے باہمی محبت کون فروغ ڈتا ونجے۔ انہاں دا کلام انسان دوستی دا معیار مقرر کریندے۔

محبت	ہے	دیس	دا	پیار	کرتڑاں
بے	بس	ڈونگھے	سمندر	پار	کرتڑاں
اے	سودا	گھاٹے	دا	سودا	دلشاد
کہیں	دے	نال	اکھیں	چار	کرتڑاں (۶)

قیس فریدی سرانیکی وسیب دے سچاک تے صاحب ادراک شاعر بن۔ انہاں دی ادبی فکر انسانیت دی بھلائی تے انوندے مفادات کیتے ہمیشہ فکر مند رہندی بے قیس فریدی اپنے عہد دے بے حس لوکاں کولوں انسان دوستی دی بھیک منگدا نظر آندے۔

انہاں	دی	انسانی	ہمدردی	دے	نمائندہ	اشعار	ڈیکھو	جو
جگ	بے	گھر	امن	آرام	کیوں	کیوں	ایں	ایں
اے	گھر	امن	امن	متام	کیوں	کیوں	ایں	ایں
اے	قتل	امن	امن	عام	دے	کیوں	پیمبر	پیمبر
ایہہ	قتل	امن	امن	عام	موت	کیوں	ایں	ایں
برحق	مرن	امن	امن	عام	موت	کیوں	لیکن	لیکن
مرن	مرن	امن	امن	عام	کیوں	کیوں	ایں (۷)	ایں (۷)

سرانیکی شاعری دا ہک معتبر ناں شاکر شجاع آبادی بے۔ انہاں دا کلام سمورا انسان دوستی نال لیریز ہے۔ ایندے وچ کوئی شک نی جو شاکر دی شاعری دنیا جہان دے ہر نرم دل انسان کیتے ہک اظہاریہ تے بیانیہ ہے توئیں جو شاکر ہک معذور انسان ہے پر انسانیت نال محبت نال ڈتیا ہوئے شاکر دی شاعری ہر انسان دے دلی جذبات دی عکاسی کریندی نظر آندی ہے۔

منیجے دلڑی جو نہ دلربا کیا کریجے
ڈسا دلڑی جو نہ دلربا کیا کریجے
سر ڈٹیں دلیر منیجے مناؤں چا
رُس جو پووے ولا کیا کریج (۸)

صوفی فیض محمد دلچسپ دا شمار انہاں شاعران وچ تھیندے جنہاں سوشل میڈیاں دی عدم موجودگی اچ گھر گھر دے پر انسان دے دل اچ گھر کیتے۔ بلند آہنگ تے جذب و مستی دی شاعری اچ انہاں انسان دوستی کوں بہوں فروغ ڈتے انہاں دلاں دی ترجمانی کیتی ہے۔ آپنے عہد دے بدرجہ اول دے شعراء دے سردار گئیے وینید بن انہاں دے بے شمار اشعار زبان زد عام رہ گن۔

انسان دوستی بارے انہاں دا نظریہ ڈیکھو

حقیقت جے سمجھیں میڈا رب گواہ ہے
محبت دے کیتس نہ اصلوں گناہ ہے
محبت توں پہلے نہ کوئی چیز ہوئی
محبت دے سمجھن والا ہوندے کوئی
محبت جتھاں آن منیندی ہے کوئی
اوبو لعل تھیندے توڑے رنگ سیاہ ہے
محبت دے اندر جنہاں کھیر پیتے
محبت دے بن او جکڑے تے سیتے
محبت وی آئی ہے انہاں دے کیتے
جنہاں دا مقصد محبت دا رہے (۹)

احمد خان طارق عہد موجود دا ہک پردہان شاعر ہے۔ انوندی شاعری آپنے وسیب خصوصاً پیٹ تے تھل دے علاقے دے واسو انساناں دے مسائل تے انہاں دے معاملات محبت تے انسانیت دا ہک معتبر حوالہ ہے۔ احمد خان طارق کوں انسان دوستی دا علمبردار آکھیا ویندے۔ انہاں دا کلام سرائیکی وسیب دے مظلوم لوکاں دی دھانہ ہے۔ انہاں دے دلی جذبات دے نمائندہ گجھ اشعار ڈیکھو جو

توں چپ کرتے نہ رو میڈا لال نہ رو
نہیں روندے رہندے چنگے پال نہ رو
میڈا پک سہارا تے جند جان جیویں
بے وفائیں دے بوندن ایویں دان جیویں
اے انسان بن گن حیوان جیویں
نہ روتے نہ کر کوئی ارمان جیویں
مروت محبت دا ہے کال نہ رو (۱۰)

رفیق احمد تائب سرائیکی شاعری دی نولی تے سچاک آواز ہے انہاں دی شاعری اصل اچ سرائیکی وسیب واسیاں نال محبت تے انہاں دے مسائل دے ادراک دا ہوکا ہے خصوصاً نائیب دی شاعری تریمتاں دے احترام تے انسان دوستی دا مظہر ہے انہاں تریمتاں دے مسائل کوں آجاگر کر تے انہاں نال اپنی سنگت تے سوجھل سوچ دا اہر کیتے۔

غزل سمجھے برن دی پاک سمجھے
جئیں عورت دا آلا تریاق سمجھے
جیرھا محبوب توڑیں چا گیا پا
میں اوں ساتیکل کوں بھئی براق سمجھے (۱۱)

سید مجاہد مشہدی صدر دین دی اوں دھرتی دے چم پل بن جتھاں احمدخان طارق جے شاعر چمین۔ انہاں دی شاعر ی انسان دوستی دا منبع ہے۔ انہاں اپنی شاعری کوں عام فہم تے سلیس بنا ئے جو او کلام عوام دا دلپزیر کلام بن تے رہ گئے۔ انہاں دی انسان دوستی قرار واقعی سچن دشمن کنوں ماورا سبھائی انسان دوستی دی ہی علمبردار ہے۔ انہاں دا خیال ڈیکھو جو

طبعیت	کون	وی	چکھڑا	کر	کھڑاں	ہاں
تیڈا	رستے	تئیں	بھالا	کر	کھڑاں	ہاں
میڈا	دشمن	میکوں	کمزور	نظر	بے	
میں	چکراں	ہا	منیوا	کر	کھڑاں	ہاں
خدا	میڈے	کنوں	افلیس	گھنی		
میں	ہمسائے	کون	اوکھا	کر	کھڑاں	ہاں (۱۲)

اے تاں فطرت ہی طئے کر ڈتے جو انسان انسان دے کم آندے۔ جیندی سنگت کائینی او جنگل تے سنج پر واس چا پدے۔ ڈاکٹر نصر اللہ خان ناصر جدی سرائیکی شاعری دے مہان شاعر ہن۔ انہاں دی شاعری دا مرکزی نکتہ ہی انسان دوستی تے انساناں دے مسائل تے وسائل نال جڑیے بوئے ہن۔ ڈاکٹر نصر اللہ ناصر دے خیال موجب تیڈے پچھوں

اکھیں	وسیے	سارے	منظر			
ہک	ہک	کر	تے	اوڈھر	تھی	گن
تیڈے						ہاجھوں
ساڈیاں	اکھیں	پتھر	تھی	گن		(۱۳)

جاوید حمید جگر سرائیکی زبان دے جدید فکر واہنگ دے دبنگ شاعر ہن۔ انہاں دی شاعری اچ نت نوین موضوعات موجب شعری ترکے دا بھنڈار ملدے۔ انہاں انسانی تعلقات کون فوقیت ڈیوں تے اپنے مفادات کون قربان کرن دا درس ڈتے۔

جو	وی	بے	انسان	خدا	دی	خلقت	بے	
اپنی	لوڑ	کون	چھوڑ	تے	بے	دا	بھلا	کر
کٹ	گورے	کون	تے	سچے	دی	سیواکر		
اپنی	ڈے	قربانی	بے	دا	مزا	فائدہ	سوچ	
جیوں	چار	ڈھاڑے	دا	تے	نیکی	رہندی	نت	
بیٹے	کولوں	بار	ڈکھا	بے	تیڈی	ایہا	جٹ	(۱۴)

عزیز شاہد اچو کے عہد دا ہک معتبر سرائیکی شاعر ہے۔ انہاں دی شاعری دا سمورا متن انسان دوستی دا نامہ بر ہے۔ انہاں اپنے کلام کون اپنے حق ہمسائے پرے اورھے دے انساناں کیتے وقف کیتا ہوئے۔ انہاں دی شاعری آفاقی شاعری محسوس تھیندی ہے۔ انہاں دا نمونہ کلام ڈیکھو

نینوں	نیر	نگال	نہ	ٹرٹے		
دل	دی	درد	دھمام	نہ	ٹرٹے	
ترٹ	پوون	اسمان	اساں	تے		
تیڈے	سر	دا	وال	نہ	ٹرٹے	

(۱۵)

اشرف شعاع المعروف اشولال سرائیکی زبان دا انسان دوست شاعر ہے۔ انہاں سرائیکی شاعری کون بہوں حساس تے انوکھڑی راہ ڈکھائی ہے۔ اشولال دی شاعری اپنے متن مواد تے موضوعات دی چون پاروں تے خصوصاً انہاں دی شعری وئٹ پاروں پورے وسبے اچ جگ مشہور ہے۔ انہاں انسان دوستی دے جذبات کون بہوں منفرد انداز اچ ڈٹھے تے پیش کش کیتی ہے۔

بھانویں	نو	لکھ	ولے	بوون		
پریم	دا	رہ	نہ	بھلیں		
پھلاں	نال	کنڈیریاں		اندر		
بھلے		کنڈیاں		ٹلسیں		
دل	اکھے	تاں	جوگی	تھیویں		
ناحق	روہ	نہ		رلیں		

آر
پار
وی
وی
محبت
محبت
بے
بے
(۱۶)

شاہدہ علوی وفا تریمتاں دی نمائندہ شاعرہ ہے۔ انہاں انسانی حیاتی دے سمورے پہلوں کوں اپنی شاعری دا حصہ بنا ئے انہاں سرائیکی شاعری دیاں لگ بھگ تمام اصناف اچ لکھیے تے انسان دوستی دے گن گائیں۔ انہاں دیاں نظماں خصوصاً وسیب دے حال قلم بند کیتس۔ انہاں دی انسان دوستی دی علامت انہاں دے غزلاں بن۔ نمونہ ڈیکھو:

تہڈے	بن	میں	جیواں	کیویں
پھٹ	جگر	دا	سیواں	کیویں
ٹوں	اعلیٰ	اعلیٰ	اعلیٰ	تریں
تہڈے	سانویں		تھیواں	کیویں
تئیں	توں	وگھ	تھی	سگدی
زہر	جدانی	پی	جی	سگدی
توں	سردار	میں	نی	تہڈی
تیکوں	سمجھاں		نیواں	کیویں

(۱۷)

شباب بلوچ عہدموجود دے زیرک تے لفظ شناس شاعر بن۔ انہاں دی شاعری انسان دوستی بھریے جذبات نال لبریز چا پدی اے۔ انہاں انسان دی نفسیات خواہشات تے معمولات کوں وسیب دے کلچر دے تناظر اچ رکھ کے ڈٹھا تے پیش کیتا ہے۔ انہاں انسان نال انساناں دے تعلقات کوں اخلاقیات تے دینیات راہیں پیش کرن دا اہر کیتے۔ انہاں دا نمونہ کلام ڈیکھو جو او کیویں اپنے وسیب واسی کوں بغیر شرمندہ کیتے انونکوں اپنی اصلاح دا موقع فراہم کیتے ول اپنی اخلاقی ذمہ داری دا خوبصورت مظاہرہ وی کیتے۔

میں	کیا	حقیقت	ڈساواں	کہیں	دی
یا	کیویں	کہیں	دا	دل	ڈکھاواں
میں	عیب	کہیں	دے	گنڑن	چہندا
چنگائیاں		ساریاں	جناب	گنڑداں	
گناہ	نی	گنڑدا	ثواب	گنڑاداں	
جڈاں	وی	ملدن	جتھاں	وی	ملدن
میں	ملدیں	ملدیں	دعائیں	ڈینداں	

(۱۸)

زبیر احمد زبیر عہد موجود دے منفرد الخیاں تے فکر اُجال شاعر بن۔ انہاں دی شاعری اپنے وسیب دے مفلوک تے مغزور تے حسین انساناں نال دلی وابستگی دا مجموعہ محسوس تھیندی اے۔ انہاں انسان دوستی کوں عزیز رکھن کیتے اپنی انا کوں مار چھوڑیے زبیر دی حیاتی انساناں دی خدمت چاہت تے تابع فرمانی دا منہ پولیندا ثبوت ہے۔ نمونہ کلام ڈیکھو جو کیویں زبیر وسیب واسیاں اچ اتفاق تے محبت نال جیون دا سبق ڈیندا نظر آندے۔

توں	پیار	دی	ونڈ	نہ	کر	جانی
تہڈا	جیندیں	ہاں	توں	نوکر	جانی	
میکوں	چھوڑ	تے	توں	انچ	نہ	تھی
میڈے	شوق	شہر	تے	رنج	نہ	تھی
نہ	پیار	اچ	پاتوں	شر	جانی	

(۱۹)

امان اللہ ارشد اچو کے عہد د اسردار شاعر ہے۔ انہاں دی شاعری انسان دوستی نال بھری ہوئی ہے۔ اے انہاں دے فکروخیال اچ ہک عام انسان وی ہے تے محبو ب وی۔ چونکہ محبوب وی بذات خود ہک انسان ہے انوندے نال دوستی نبھانوں دے اعلیٰ معیار قائم کرن دا فن ارشد دا معمول بن تے رہ گئے۔ انہاں دے ایں موضوع دے اثرات

سمورے سرانیکی وسیب ادب تے ادیبان شعراء تے تھن۔ تہوں لوکاں کوں انسان دوستی دی لوڑھ کھل کرانیں محسوس تھئی ہے۔

رہ ریٹڑبن توں نازک بین میڈے ساہ دی ڈو ر تے تُردا چل
توں قدم رکھیں دل دھک تھیوے دھڑکن دے شور تے تُردا چل
جے آکھ توں ونجئی دامن تئیں میڈی ہنجھ دے زور تے تُردا چل
میں کتھ ڈھبہ پیاس نہ ڈیکھ ارشدتوں اپنی ثور تے تُردا چل
(۲۰)

شاہد عالم شاہد اچوکی نوجوان نسل دا مہاندرا انسان دوست شاعر ہے۔ انہاں دی شاعری وچ تعلقات کوں مضبوط بناؤن ہک بے دے ہانہہ بلی تھیون تے جیون دا ہک خوش نمائید ہے۔ انہاں دے اکھیں اچ انسان دوستی دا ہک خواب روز بروز اُسدے۔ انہاں جدید عہد دے انوکھڑے مسائل تے جنگ وجدل تے منافقت دے اُرد اچوں احترام انسانیت دا موتی گولن دا اُبر کیتے۔

بم بارود مزائل بھکا تے
ہک ڈوجھے کوں گلکڑی پاتے
سوچوں امن رکھیجے
سارا ظلم مُکھیجے
مذہب مسلک پاسے رکھ تے
پیار دا کوئی دستور بنیجے
دھرتی دی ساول دی خاطر
اسماناں توں پائی بن تے
رب توں رزق دا حصہ گھن تے
جیون دا کوئی پان مریجے
(۲۱)

غیور بخاری ہک تجربہ کار غیور بخاری ہک تجربہ کار تے محبت شناس شاعر ہے۔ ایندی شاعری انسان دوستی دی تاریخ دا گھلا ثبوت ہے، غیور بخاری دی شاعری اپنے وسیب اچ ماندے مندھیندے انسان دا نوحہ ہے۔ انہاں انسان دوستی کوں نبھاون دا گر ڈسائے بھل جو ہوکا ڈتے۔ انہاں دی شاعری دا خلاصہ اے بے پیت پریت نبھانوں دا میت مرجات دی پاس داری دا نمونہ کلام ڈیکھو جو

جیویں ساون دی پہلی پارش وچ
نکھڑیے یاریں دی یاد آندی بے
انویں میں اح گریہ دے موسم وچ
تیڈی یادیں دی رتی چنی تے
سیپ سیک دے کڈھیندا پیٹھاں ہاں
یاد تیکوں کریندا پیٹھاں
(۲۲)

رضوانہ تبسم رانی سرانیکی شاعری اچ تریمتان دی نمائندہ تے انسان دوستی دی علمبردار سوائی ہے۔ انہاں شعرونتر ڈونہاں ونکیاں راہیں انسان دوستی دا ہوکا ڈتے۔ انہاں دے افکار انسانیت کیتے فخر تے اتباع دی راہ سوجھل کریندن۔ انہاں دا بیانہہ قریبی رشتیاں دا مان چا پدن۔

میڈے ربا سوبنے ربا
میڈے سہواں دا اے دھاگہ
توں اے کرڈے
اپنے ویراں دی عظمت کوں
آسماناں تئیں

اُچھا	دے	وچ	وسدا	ڈیکھاں
سکھاں				ڈیکھاں
جو دم				جیواں
میکوں	ٹھڈی		واپئی	اُوے
میڈے	ویرن	جگ	پے	جیون
				(۲۳)

حفیظ طاہر اچو کے عہد تے انسان دوست شاعر بن۔ انہاں دی شاعری عظمت انسان کوں اُچیرا کر بندی نظر آندی ہے۔ حفیظ طاہر دی شاعری انسانی رشتیاں، عظمتاں تے گدھتاں دی علمبردار ہے۔ انہاں چھوٹیاں چھوٹیاں نظاماں دی صورت اچ وڈے وڈے پیغام ڈیوں دا ابر کیتے۔ انہاں دی نظم ’’ہوکا‘‘ ڈیکھو

نکے	وڈے	بڈھے	بھینیں	مانواں
ماسیاں		بوئیاں		مامیاں
خونی	تے	مونہ	بولے	سارے
اڑے	پاڑے	دے		وسٹیکی
سبھے	ساتھی	سنگی		جیو
خوش		ربنے		تال
ہک	ہے	دے	پاہے	تھیو
خوش	بے	وسو	کھلو	منیو
			ہسو	شالا جیو
				(۲۴)

حوالہ جات

- ۱۔ مجاہد جتوئی (مترتبہ) گلزار خرم، بزم راز فیض آباد خان پور کٹورہ 2020ء ص 46
- ۲۔ مجاہد جتوئی (مترتبہ) گلزار خرم، بزم راز فیض آباد خان پور کٹورہ 2020ء ص 47
- ۳۔ غلام حیدر یتیم جتوئی، ’’در یتیم‘‘ سرائیکی اکیڈمی ملتان س ن، ص 54
- ۴۔ منشی غلام نبی غلام، ’’کلام غلام‘‘ مخطوطہ مملوکہ راقم، ص 26
- ۵۔ غلام رسول جانباز جتوئی، ’’آر داساں‘‘ مکتبہ جدید پریس، لاہور، 1985ء ص 35
- ۶۔ دلشاد کلانچوی، ’’کلام کلانچوی‘‘ اکادمی سرائیکی ادب بہاول پور 1992ء ص 122, 123
- ۷۔ مہر حامد علی، مرتبہ، منتخب غرلاں قیس فریدی، جھوک پرنٹرز ملتان 2020ء ص 44
- ۸۔ شاکر شجاع آبادی، کلام شاکر، جھوک پبلشرز ملتان 2018ء ص 90
- ۹۔ صوفی فیض محمد دلچسپ، ’’ٹھڈے ساہ‘‘ جھوک پرنٹرز ملتان، 2004ء ص 193-194
- ۱۰۔ احمد خان طارق، ’’عمران دا پورہیا‘‘ جھوک پرنٹرز 2007ء ص 241
- ۱۱۔ رفیق احمد تائب، ’’کمپاس‘‘ آواز پبلی کیشنز راول پنڈی 2024ء ص 70
- ۱۲۔ سید مجاہد مشہدی، ’’قلم تلوار تے رکھ چا‘‘ جوبہ پرنٹنگ پریس ملتان 2020ء ص 103
- ۱۳۔ ڈاکٹر نصر اللہ خان ناصر، ’’اجرک‘‘ سرائیکی ادبی مجلس بہاول پور 1990ء ص 114
- ۱۴۔ جاوید جگر، ’’جگر دے پھٹ‘‘ نگار پبلی کیشنز لاہور 2025ء ص 41
- ۱۵۔ عزیز شاہد، ’’جوگ‘‘ جھوک پبلشرز ملتان 2006ء ص 149
- ۱۶۔ اشو لال، ’’وسمارا‘‘ عکس پبلی کیشنز لاہور 2023ء ص 129
- ۱۷۔ شاہدہ وفا علوی، ’’گوپٹ‘‘ جھوک پبلشرز ملتان 2018ء ص 63
- ۱۸۔ شباب بلوچ، ’’سُرت‘‘ جھوک پبلشرز ملتان 2022ء ص 111
- ۱۹۔ زبیر احمد زبیر، ’’ساہ پرانے بن‘‘ جھوک پبلشرز ملتان 2022ء ص 139

- ۲۰۔ ڈاکٹر خالد اقبال، مرتبہ، جدید سرائیکی شاعری، جھوک پبلشرز ملتان 2020ء ص 186
- ۲۱۔ شاہد عالم شاہد، ”گوپے دے وچ قصہ“ جھوک پرنٹرز ملتان 2014ء ص 155
- ۲۲۔ غیور بخاری، ”گجھ آلا سانولا“ جویریہ پرنٹنگ پریس ملتان 2016ء ص 81
- ۲۳۔ رضوانہ تبسم ڈرائی، ”کونج چنانہ دی“، جھوک پبلشرز ملتان 2008ء ص 142
- ۲۴۔ حفیظ طاہر، ”پاک“ جھوک پبلشرز ملتان 2025ء ص 68